

Nr 187.

Av herr **Lindberg**, *angående viss utredning rörande administrationen för arbetsmarknadsfrågor.*

Under de senaste decennierna har det allt starkare blivit uppenbart, att arbetsmarknadens parter fått ett allt större och större inflytande på och ansvar för den samhällsekonomiska utvecklingen. Utan en stark facklig sammanslutning, som har en god överblick över det ekonomiska livets olika sidor, hade det icke varit tänkbart att lösa efterkrigstidens svåra ekonomiska problem. Härvid har givetvis även medverkat en stark arbetsgivarsammanslutning. Säkerligen har man att för framtiden räkna med dessa parters medverkan i lösandet av en rad problem, som komma att uppstå.

Försök ha också gjorts att få arbetarna starkare intresserade för industriens problem, vartill försöket med den industriella demokratin (företagsnämnder) är ett led i rätt riktning. Genom denna organisationsform är det avsikten att arbetarna skola erhålla inblick i företagets skötsel och dess förutsättningar att drivas i fortsättningen. Avsikten har närmast varit den att arbetarna skola känna en starkare samhörighet med det företag, åt vilket de arbeta och samtidigt förstå dess ekonomiska förutsättningar och problem. Här är man i färd med att genomföra en åtgärd, som är ägnad att gagna båda parterna och hela samhället.

Det finnes emellertid andra områden, där samma syften skulle kunna förverkligas eller jämsides med övriga åtgärder verka i samma riktning och således ytterligare förstärka den nödvändiga samhörigheten utan att betaga parterna den sedvanliga möjligheten att lösa avtals- och lönerörelsefrågor. Åtgärderna skulle uppmuntras och stödjas av staten och i viss mån även kontrolleras av staten utan att staten därför skulle diktera några alltför rörelsebegränsande villkor.

En sådan åtgärd vore bl. a. utbyggnad av förlikningsinstitutionen. Denna institution skulle då kräva en omorganisation, varvid en förstärkning med ekonomisk expertis skulle tillföras organisationen. Helst skulle förlikningsmännen vara inträngande och systematiskt arbetsmarknadsekonomiskt orienterade. De skulle beredas alla möjligheter att känna de ekonomiska förutsättningar, som företagen arbetade under, för att riktigt kunna bedöma möjligheterna för ekonomiska uppgörelser på olika områden av näringslivet och — vilket är minst lika viktigt — dessas betydelse för och inverkan på samhällsekonomin.

För att förlikningsmännen skulle kunna erhålla sådan ekonomisk insikt dels i de företag för vilkas parter de uppträdde såsom förlikningsmän, dels

i samhällets dynamiska, aktuella ekonomi, är det nödvändigt, att man skapar förutsättningar för samtliga parter att rätt bedöma de ekonomiska förutsättningarna på området. För att detta skall lyckas är det nödvändigt, att man skapar en tillförlitlig allmän sysselsättnings- och lönestatistik och att denna statistik upplägges så att också arbetarna få ett helst odelat förtroende för denna. Det har visat sig bli mycket dyrt, om de statistiska uppgifterna skulle samlas in och bearbetas av staten. Då i vilket fall som helst både företagarna och arbetarna måste kopplas in i detta arbete, kan det ifrågasättas, om man ej kan få en billigare statistik genom att låta arbetsmarknadsparterna gemensamt och i väsentligen egen regi framställa en sådan. Exempel på ett dylikt samarbete inom lönestatistikens område saknas icke. Möjligt är att en dylik statistik, som bör kunna få båda parternas förtroende, lämpligen bör åstadkommas genom att man bildar statistikföreningar, i vilka de två arbetsmarknadsparterna böra vara likvärdigt representerade. Staten bör lämna ett förvaltningsbidrag mot det att den får representant med i föreningens styrelse, inflytande på de viktigaste funktionärernas tillsättning och för likformighetens skull på statistikmetoderna. För att få en samlad statistik skulle dessa föreningar till ett statens centralkontor lämna in vissa bearbetade primäruppgifter. Å detta senare kontor skulle dessa därpå sammanföras i det större sammanhang, som erfordras för löneutvecklingens belysande för så stora delar av vårt näringsliv som möjligt.

Till statens centralkontor skulle förlikningsmännen vara knutna, för att de alltid skulle ha tillgång till den statistik, som de vore i behov av. Någon egentlig ny organisation bleve icke erforderlig med undantag av statistikföreningarna.

Ett redan befintligt organ, som borde — därför att det har behov av lönestatistik och kollektivavtal — sammankopplas med denna nya organisation, är den byrå för arbetslöshetsförsäkringen, som nu finnes inlemmad i arbetsmarknadsstyrelsen. Försäkringen måste säkerligen förr eller senare bort från arbetsmarknadsstyrelsen. En av orsakerna till att försäkringsbyrån icke hör hemma inom arbetsmarknadsstyrelsen är den, att där dominerar intresset för arbetskraftens dirigering. Arbetsmarknadsstyrelsens och arbetsförmedlingens uppgift är att förse arbetsmarknaden med den arbetskraft, som behöves, också då det gäller dåliga arbetstillfällen. Även om det skulle vara att gå för långt, om man skulle antaga att försäkringens för de försäkrade ömtåligaste ärenden, arbetsvägransfallen, så småningom skulle komma att avgöras icke efter saklig och objektiv prövning av understödsrätten, som måste vara a och o i försäkringsverksamheten, utan efter aktuella intressen gällande arbetskraftsdirigeringen, har det ur folkpsykologisk synpunkt visat sig vara olyckligt, att arbetslöshetsförsäkringen skötes av arbetsmarknadsstyrelsen. Den senare gör enligt den enskildes mening honom ibland arbetslös t. ex. genom nekande av ett byggnadstillstånd och skall därefter kanske pröva hans understödsrätt, om han avvisar ett obekvämare och sämre betalt arbete, då han för att få sitt understöd eller ett annat bra arbete besöker

förmedlingen. Drives den misstro, som håller på att växa fram, för långt, kan den situationen lätt uppstå på arbetsmarknaden, att de försäkrade vägra vända sig till förmedlingen för att söka arbete. Det kan vidare utveckla sig så, att arbetarna själva och utan statens medverkan taga hand om sin arbetslöshetsförsäkring, och därmed är också nuvarande försäkringsform satt ur spel och man är tillbaka vid den rena yrkesförsäkringen, en utveckling som icke skulle vara till bättnad för arbetsmarknaden. Mot detta skulle kunna anföras, att en arbetarnas egen försäkring icke täcker de understödsbehov, som uppkomma vid en långvarig arbetslöshet. Detta är sant, men det är likaledes sant, att heller icke den statsunderstödda försäkringen kan klara de försäkrade vid längre arbetslöshet. Frågan blir då endast reducerad till en avvägning av den tid, under vilken ena eller andra försäkringsformen kan svara för arbetslöshetsunderstöd.

En ovan antydd omläggning av försäkringen leder till att först vid mera varaktig arbetslöshet samhället måste ingripa. Först när staten ingripit, kan föreskrivas skyldighet för den understödssökande att vända sig till arbetsförmedlingen för stämpling och kontroll av arbetslöshetens varaktighet i varje enskilt fall. Förmedlingen kan då förutom kontrollen åläggas att söka skaffa arbete, men detta blir då endast till beredskaps- eller reservarbeten, enär den öppna marknaden icke annat än i undantagsfall är i behov av arbetskraft. Under goda tider behöver emellertid den försäkrade då ej besöka förmedlingen, och denna mister då kontakten med de arbetslediga, just då arbetskraften behövs som bäst.

För att i stort sett för framtiden kunna bevara den form för arbetslöshetsförsäkring man nu har är det nödvändigt att i tid taga bort de irritationsmoment, som finnas eller som äro i färd att utvecklas. Detta kan icke ske på annat sätt än att försäkringsfrågorna handläggas i annan ordning än som nu är fallet. Härvid kunna tänkas flera åtgärder. Försäkringsbyrån skulle måhända kunna givas en mera självständig ställning, varvid den delegation, som nu finnes, kunde sammanlemmas med försäkringsbyrån. En annan tänkbar åtgärd är att sammanföra den i samma organisation som statistik- och förlikningsväsendet.

Då arbetsmarknadsstyrelsen för några år sedan inrättades, löste man endast delvis frågan om hur statens organ för handläggning av arbetsmarknadsfrågorna lämpligen bör anordnas. De problem, som berörts i det ovanstående, löstes ej alls eller på ett olämpligt sätt. Arbetsmarknadsärendena äro fortfarande osystematiskt uppdelade på socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. De över allt annat dominerande frågorna om hur man skall organisera administrativt en full sysselsättning utan inflationsrisk och hur man på ett demokratiskt sätt skall kunna få arbetskraft till de obekväma och hårda arbetena (i gruvor, i skogen, vid 3-skiftsarbete o. s. v.) löstes ej alls. Hela frågan om hur den apparat, som samhället behöver för att på ett sätt, som ej sprider vantrivsel i samhället, behärska de arbetsmarknadstekniska problemen behöver en översyn.

Ovan skisserade frågor kunna därför icke lösas enbart på ett så löst framkastat förslag, som förevarande motion utgör. Hänsyn måste nämligen tagas till en rad frågor, som icke ens vidrörts i denna motion. Med anledning härav måste frågorna utredas, varvid en vidsträckt befogenhet bör givas utredningsmännen.

På grund av ovanstående får jag anhålla,

att riksdagen ville hemställa om en allsidig utredning om hur administrationen för arbetsmarknadsfrågor bör byggas upp, så att den i görligaste mån behärskar de svårigheter, som vid full sysselsättning äro förknippade med inflationsrisk och de oönskade arbetstillfällenas förseende med arbetskraft.

Stockholm den 25 januari 1950.

Carl Lindberg.
